

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ АНАТОЛІЯ НАЗАРЕНКА**

СХВАЛЕНО

Протокол засідання кафедри менеджменту
та освітніх технологій від 29 червня 2026 року №5

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення Вченої ради
Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
Протокол засідання Вченої ради
ХОППО ім. А. Назаренка від 30 червня 2026 року № 2



Ректор Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
Наказ від 01 липня 2026 № 214/но

В.ОЧЕРЕТЯНКО

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації педагогічних працівників
закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий
Державний стандарт базової середньої освіти
“РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ”**

Розробник: Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка (*Бирко Надія Михайлівна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту та освітніх технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка).

Напрямок підвищення кваліфікації: особливості впровадження інклюзивного навчання та реалізація педагогічної підтримки учнів з особливими освітніми потребами.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН від 12.10.2022 № 904)

Термін дії програми: 01.07.2026 – 01.07.2031 року

Рецензенти:

Синявська Ганна, завідувач обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка;

Маланчій Валентина, заступник директора з навчально-виховної роботи, комунальний заклад загальної середньої освіти "Гімназія №8 Хмельницької міської ради".

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми підвищення кваліфікації зумовлена викликами сучасної освіти в Україні в напрямку особливостей впровадження педагогічними працівниками закладів освіти інклюзивного навчання та реалізації педагогічної підтримки здобувачів з особливими освітніми потребами.

Відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти (Наказ МОН № 904 від 12.10.2022р.), розвиток професійних компетентностей педагогічного працівника включає реалізацію трудових функцій, серед яких вагоме місце приділено інклюзивній.

Професійний стандарт керівника (директора) закладу загальної середньої освіти (від 17.09. 2021р. № 568-21) передбачає реалізацію інклюзивної компетентності через забезпечення інклюзивного освітнього середовища в закладі освіти та здатність до організації забезпечення інклюзивного навчання, психолого-педагогічного супроводу учнів із особливими освітніми потребами.

Професійний стандарт вчителя закладу загальної середньої освіти (від 29.08.2024р. №1225) передбачає сформовані здатності створювати умови, які забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища в закладі освіти; здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного здобувача освіти з урахуванням вікових та інших індивідуальних особливостей.

Розвиток інклюзивної компетентності педагогічного працівника сучасного закладу освіти - одне з найактуальніших завдань в умовах війни в Україні.

Цільова група: педагогічні працівники закладів загальної середньої освіти, в тому числі вчителі інклюзивного навчання та їх асистенти.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС), з них лекції – 13 год; практичні роботи – 14 год, діагностика результатів навчання – 3 год.

Особливості реалізації програми: зміст програми об'єднано у два навчальні модулі. Реалізація програми ґрунтується на поєднанні теоретичних занять та практико-орієнтованих форм роботи. Тривалість програми - до 2 тижнів. Для успішної реалізації практичного компоненту програми слухачам рекомендується приєднуватись до онлайн-занять з персонального комп'ютера або ноутбука.

Форма підвищення кваліфікації: дистанційна.

Заняття проводяться з використанням Google Meet та середовища Google Classroom.

Мета підвищення кваліфікації: розвиток інклюзивної компетентності педагогічних працівників щодо організації ефективного інклюзивного навчання, формування їх готовності та здатності надавати підтримку дітям з ООП в освітньому процесі та вибору сучасних дієвих освітніх технологій та

практик інклюзивного навчання з дотриманням прав та свобод кожного громадянина України.

Завдання підвищення кваліфікації:

- поглибити знання педагогічних працівників щодо теоретичних засад розвитку інклюзивної компетентності в освітньому процесі, сучасних освітніх технологій та практик інклюзивного навчання з дотриманням прав та свобод кожного громадянина України;
- вдосконалити вміння організувати безбар'єрне, толерантне, доступне, безпечне, комфортне інклюзивне освітнє середовище, з урахуванням індивідуальних потреб здобувачів з особливими освітніми потребами;
- розвинути навички адаптації навчальних матеріалів та ресурсів, методів, оцінки, добору ефективних прийомів і форм навчання для здобувачів з ООП;
- ознайомити з особливостями командної роботи, партнерської взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу та формувати вміння ефективної міжпрофесійної взаємодії;
- удосконалити компетентності щодо створення безбар'єрного та підтримувального освітнього середовища, толерантного ставлення до дітей з ООП на основі партнерської взаємодії між суб'єктами освітнього процесу та дотриманням усіх правил ненасильницької комунікації, нетерпимості до приниження честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками здобувачів освітніх послуг, зокрема в умовах воєнного стану;
- розвинути вміння застосовувати навички спільного викладання, ненасильницького спілкування, безбар'єрної комунікації, партнерської взаємодії, принципів універсального дизайну в навчанні, толерантних відносин між учасниками освітнього процесу;
- сприяти формуванню навичок використовувати сучасні технології та практики інклюзивного навчання задля ефективного оцінювання результатів навчання дітей з ООП в інклюзивному просторі;
- удосконалити здатність педагогів до збагачення освітнього процесу інноваційними технологіями при організації спільного навчання різних дітей.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- *предметно-методична (A2):* здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти; добирати і використовувати сучасні й ефективні методики і технології навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти; адаптувати зміст навчальних предметів (інтегрованих курсів) до потреб здобувачів освіти; створювати умови для формування і розвитку в здобувачів освіти ключових компетентностей, наскрізних умінь;

- *психологічна* (Б1): здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан;
- *емоційно-етична компетентність* (Б2): здатність усвідомлювати особисті відчуття почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами;
- *компетентність педагогічного партнерства* (Б3): здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; здатність працювати в команді із залученими фахівцями для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами;
- *інклюзивна компетентність* (В1): здатність створювати умови, які забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; обирати й застосовувати інструменти для інклюзивного навчання, принципи й стратегії універсального дизайну й розумного пристосування для забезпечення доступності освітнього середовища;
- *організаційна компетентність* (Г2): здатність організовувати процес навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти;
- *здатність до навчання впродовж життя* (Д1): здатність здійснювати власний професійний розвиток, отримувати підтримку від колег, здатність до інноваційної діяльності.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

- актуальності питання розвитку інклюзивної компетентності педагогічного працівника освіти в сучасних умовах воєнного стану в країні;
- складових готовності педагогічного працівника до роботи в інклюзивному закладі освіти, в класі з дітьми з особливими освітніми потребами;
- технологій навчання в інклюзивному освітньому середовищі та поділу їх на групи;
- стратегій партнерської взаємодії в системі інклюзивної освіти, основних ознак командної співпраці;
- складових 3D-формули партнерської взаємодії в командній роботі педагогічних працівників інклюзивного навчання;
- сутності й значення технології спільного викладання в інклюзивному класі;
- основних компонентів ефективної практики спільного викладання, моделей та форм спільного викладання;
- проблем формування толерантного ставлення до дітей з ООП;
- необхідності створення толерантного середовища у закладі освіти;
- основних компонентів толерантної особистості, толерантного середовища;
- актуальності концепції безбар'єрності в Україні на сучасному етапі розвитку освіти;

- основних шести напрямів концепції безбар'єрності;
- правил безбар'єрної комунікації;
- призначення технології адаптації освітнього середовища;
- педагогічних прийомів організації процесу навчання дітей з ООП;
- адаптацій на рівні матеріалів і ресурсів, на рівні методів навчання, на рівні оцінки;
- теорії і практики концепції універсального дизайну в освітній сфері;
- концепції універсального дизайну в навчанні, яка враховує особливості й можливості всіх здобувачів класу і кожної особистості зокрема;
- основних понять і категорій універсального дизайну в навчанні;
- функцій і завдань універсального дизайну в навчанні;
- основних підходів УДН щодо подолання бар'єрів освітніх програм;
- категорій доступності навчального середовища на уроці.

Уміння:

- формувати компоненти інклюзивної компетентності;
- здатність забезпечувати розвиток та формування в педагога інклюзивної компетентності, відповідно до критеріїв;
- готовність працювати в системі інклюзивного навчання;
- обирати правильні стратегії роботи в системі інклюзивної освіти;
- навчати та розвивати дітей з особливими освітніми потребами;
- обирати та застосовувати ефективної технології індивідуалізації освітнього процесу в контексті інклюзивного навчання;
- застосовувати 3D-формулу партнерської взаємодії в командній роботі педагогічних працівників інклюзивних класів;
- ефективного застосування спільного викладання в навчальній діяльності;
- здатність до вибору доцільної моделі та форми спільного викладання;
- здатність до збагачення освітнього процесу інноваційними технологіями при організації спільного навчання різних дітей;
- врахувати умови успішної практики спільного викладання;
- формувати основні якості толерантної особистості в інклюзивному просторі;
- визначити основні характеристики толерантного середовища;
- організувати толерантне середовище для навчання дітей з ООП;
- реалізувати шляхи формування толерантної особистості через волонтерську діяльність та благодійні акції в сучасному закладі освіти;
- організувати безбар'єрне, доступне, безпечне, комфортне інклюзивне освітнє середовище;
- здатність забезпечувати рівні права та можливості для всіх здобувачів освіти, забезпечення суспільної безбар'єрності та організації відповідних заходів в практичній діяльності, усвідомлення освітньої безбар'єрності в практичній діяльності;

- застосовувати технологію адаптації освітнього середовища в практичній діяльності;
- підбирати найдоцільніші методи та прийоми технології адаптації освітнього середовища до потреб та можливостей кожного здобувача освіти;
- реалізовувати адаптації в практичній діяльності для організації процесу навчання дітей з ООП на рівні матеріалів і ресурсів, методів, оцінки;
- врахувати критерії застосування адаптації на рівні оцінки в роботі педагога;
- застосовувати принципи універсального дизайну при плануванні, проєктуванні та організації будь-якої діяльності;
- аналізувати сучасне організоване середовище, згідно принципів УД;
- надавати можливість вирішення різноманітних ситуацій за допомогою гнучких підходів та альтернативних способів;
- враховувати й дотримуватися принципів універсального дизайну в будь-якій діяльності за допомогою проєктних технологій;
- застосовувати концепцію універсального дизайну й принципів доступності для забезпечення поваги прав кожної людини;
- дотримуватись стандартів архітектурної доступності закладів освіти;
- враховувати нові Державні будівельні норми при облаштуванні й організації освітнього середовища в закладах освіти;
- враховувати при плануванні та викладанні матеріалу стилі навчання кожного здобувача у класі;
- надавати можливість в різні, прийнятні для учнів способи, демонструвати засвоєнні знання, опановані навички через різні продукти навчальної діяльності;
- розробити свою універсальну модель навчання, застосовуючи гнучкі й альтернативні способи представлення інформаційного матеріалу;
- створювати доступність навчального середовища під час уроку використовуючи п'ять категорій доступності;
- керуватися ключовими категоріями доступності навчального середовища на уроці при організації інклюзивного навчання та диференційованого викладання;
- підбирати гнучкі способи, методи, прийоми навчальної діяльності задля забезпечення якісної освіти усіх дітей класу.

Диспозиції (цінності, ставлення):

- мотивація до навчання впродовж життя в професійній сфері, зокрема розвитку інклюзивної компетентності;
- усвідомлення цінності багатоманітності та врахування і задоволення потреб кожного здобувача освітнього процесу;
- мотивація до впровадження та використання в практичній діяльності ефективних технологій інклюзивного навчання;
- створювати інклюзивне середовище, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню особистості, враховуючи підхід універсальності;

- толерантного ставлення до дітей з ООП на основі партнерської взаємодії між суб'єктами освітнього процесу та дотриманням усіх правил ненасильницької комунікації, нетерпимості до приниження честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками здобувачів освітніх послуг;
- мотивація до проєктування, створення, поширення доступних матеріалів для дітей з особливими освітніми потребами;
- усвідомлення цінності персоналізованого навчання, відкритість до інновацій, ставлення до оцінювання як до інструменту підтримки навчання.
- подолання існуючих бар'єрів, які заважають або обмежують рівний доступ до послуг і об'єктів, призначених для широкої громадськості;
- толерантного та емпатійного ставлення до дітей з ООП та їх індивідуальних особливостей;
- готовності до індивідуального підходу;
- позитивного сприйняття різноманітності;
- відповідальності за створення безпечного освітнього середовища;
- мотивації до професійного саморозвитку у сфері інклюзивної освіти;
- готовності підтримувати успіх і мотивацію дитини;
- професійної відповідальності за об'єктивність оцінювання;
- позитивного ставлення до інклюзивної освіти та педагогіки партнерства.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації. Система оцінювання побудована на компетентнісному підході, зокрема під час практичних занять здійснюється формувальне оцінювання для відслідковування прогресу слухачів, їх здатності застосовувати здобуті знання під час виконання практичних робіт, надання зворотного зв'язку, коригування їх навчальної траєкторії; самооцінювання знаннєвого компоненту здійснюється за допомогою розроблених вправ. Підсумкове оцінювання проводиться у формі тесту з 20 завдань, значна частина завдань якого є компетентнісно орієнтованими. Максимальна кількість балів за тест - 20, прохідний бал - 14 (70 %).

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з двох модулів та 12 взаємопов'язаних тем. На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 20 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, - 20, прохідний бал - 14 (70 %). Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують свідоцтво.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, - 30, з них 13 год - лекційні заняття, 14 год - практичні заняття, 3 год - контрольні заходи.

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостій на робота	Контроль ні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ					
Тема 1.1. Інклюзивна освіта як психолого-педагогічна проблема, виклик сучасності, передумова дотримання прав людини: освіта дітей з ООП в сучасному суспільстві; етапи еволюції інклюзії; класифікації категорій дітей з ООП; індекс інклюзії.	1	1			2
Тема 1.2. Розвиток інклюзивної компетентності педагогічного працівника сучасного закладу освіти.	2				2
Тема 1.3 Алгоритм впровадження інклюзивного навчання в сучасних закладах освіти.		1			1
Тема 1.4. Створення інклюзивного освітнього середовища: ключові «4К» характеристики сучасного освітнього простору; мета, структура, умови та принципи організації інклюзивного освітнього середовища.		2			2

Тема 1.5. Концепція безбар'єрності в забезпеченні рівності, доступності, толерантності та взаєморозуміння між суб'єктами освітньої взаємодії.	1	1			2
Тема 1.6. Толерантність як ціннісна основа інклюзивної освіти.	1				1
Разом за модулем	5	5			10
МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ					
Тема 2.1. Деонтологія інклюзивного навчання – основа професійної діяльності педагога в умовах інклюзивної освіти; завдання та принципи деонтології інклюзивної освіти; структурні компоненти професійних компетентностей педагогічного працівника інклюзивного класу; підготовка педагогічного працівника до організації інклюзивного освітнього простору в закладах освіти.	1	1			2
Тема 2.2. Технологія спільного викладання в інклюзивному середовищі: необхідність, можливість, співпраця; особливості спільного викладання; основні компоненти ефективної практики спільного викладання; моделі та форми спільного викладання в інклюзивному класі.	2	2			4
Тема 2.3. Технологія адаптацій освітнього середовища: адаптації на рівні матеріалів і ресурсів, на рівні методів навчання, на рівні оцінки. Педагогічні прийоми організації процесу навчання дітей з ООП.	2	2			4

Тема 2.4. Універсальний дизайн в інклюзивному середовищі. Основні стратегії інклюзивного дизайну: взаємодія (мультидисциплінарна команда спеціалістів); індивідуальна стратегія навчання; метод прямих інструкцій; поведінковий метод навчання; спільне навчання.	1	1			2
Тема 2.5. Універсальний дизайн в навчальній діяльності; основні завдання універсального дизайну в навчанні; врахування індивідуальних потреб учнів в процесі реалізації концепції УД; універсальна модель навчання; підходи щодо організації освітнього процесу; принципи УДН; ключові категорії доступності навчального середовища на уроці.	1	1			2
Тема 2.6. Партнерська взаємодія в системі інклюзивної освіти: командоутворення, стадії розвитку команди; педагогіка партнерства та компетентнісний підхід у роботі педагога з усіма учасниками команди психолого-педагогічного супроводу; застосування 3D-формули партнерської взаємодії у командній роботі.	1	2			3
Разом за модулем	8	9			19
Підсумкова конференція				2	
Підсумкові заходи				1	
Усього	13	14		3	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Тема 1.1. Інклюзивна освіта як психолого-педагогічна проблема, виклик сучасності, передумова дотримання прав людини.

Проблема освіти дітей з ООП в сучасному суспільстві. Рання концепція «Нормалізації» та її положення. Основна термінологія інклюзивної освіти в Україні. Інклюзивна освіта: сутність і завдання. Принципи та цінності інклюзивної освіти. Класифікації осіб з ООП. Етапи еволюції інклюзії. Індикатори інклюзії. Компоненти успішної реалізації інклюзивної освіти.

Тема 1.2. Розвиток інклюзивної компетентності педагогічного працівника сучасного закладу освіти.

Організація інклюзивного освітнього середовища – один із ключових компонентів розвитку інклюзивної компетентності педагогічного працівника закладу освіти. Складові школи, яка розвиває інклюзивне середовище: формування інклюзивної культури; якісний менеджмент і стратегічне планування; учні, яким потрібна підтримка, і учні, які готові її надати; батьки – активні партнери, учасники інклюзивного навчання; достатній, підготовлений персонал; доступна інформаційна, матеріально-технічна база та інфраструктура; фінансування, яке покриває потреби закладу освіти. Складові формування культури інклюзивності у школі. Поняття інклюзивної компетентності в наукових джерелах. Компоненти та критерії інклюзивної компетентності педагогічного працівника закладу освіти. Розвиток інклюзивної компетентності. Інклюзивна компетентність європейського зразка.

Тема 1.3. Алгоритм впровадження інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти (покрокова інструкція).

Організація інклюзивного навчання осіб з ООП в закладах ЗЗСО і ЗДО. Особливості інклюзивного підходу в закладах освіти. Основні категорії інклюзивної освіти в Україні. Необхідні умови якісного інклюзивного навчання. Порядок зарахування осіб з ООП до ЗЗСО та ЗДО. Алгоритм впровадження інклюзивної освіти.

Тема 1.4. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних закладах освіти.

Сучасне освітнє середовище - фундамент в забезпеченні якісних освітніх послуг. Ключові ознаки сучасності освітнього середовища. Характеристики «4К» сучасного освітнього середовища – шлях до інклюзивності: наявність, доступність, прийнятність, адаптивність. Середовищний підхід у

впровадженні інклюзивної освіти, принципи середовищного підходу. Складові інклюзивного навчання - індикатори інклюзії. Поняття інклюзивного освітнього середовища. Мета та структура інклюзивного освітнього середовища. Основні нормативні документи щодо створення інклюзивного середовища в закладах освіти. Організація інклюзивного середовища в закладі освіти. Умови створення успішного інклюзивного середовища.

Тема 1.5. Концепція безбар'єрності в забезпеченні рівності, доступності, толерантності та взаєморозуміння між суб'єктами освітньої взаємодії.

Безбар'єрність – нова суспільна норма в Україні. Освітня безбар'єрність. Шість напрямків безбар'єрності. Світові практики концепції безбар'єрності. Мандрівка «Довідником безбар'єрності». Приклади бар'єрів. Рекомендації щодо мовної безбар'єрності.

Тема 1.6. Толерантність як ціннісна основа інклюзивної освіти.

Толерантність як ціннісна основа інклюзивної освіти. Проблема формування толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі. Теоретичні суспільно-соціальні моделі та базові міжнародні документи з прав людини. Необхідність створення толерантного середовища в закладі освіти. Основні характеристики толерантного середовища. Педагогічна толерантність та її види. Типи взаємодії толерантного стилю спілкування. Співвідношення категорій толерантність-інтолерантність.

МОДУЛЬ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Тема 2.1. Деонтологія інклюзивного навчання – основа професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти.

Теоретико-методологічні аспекти інклюзивного навчання. Педагогічна деонтологія як наука. Основні вимоги ставлення практичного психолога до своєї праці в умовах інклюзивного навчання. Завдання деонтології інклюзивної освіти. Структурні компоненти професійних компетентностей практичного психолога в інклюзивному середовищі. Принципи деонтології інклюзивної освіти. Підготовка психолога до організації інклюзивного освітнього простору в закладах освіти.

Тема 2.2. Технологія спільного викладання в інклюзивному середовищі.

Суть та значення технології спільного викладання. Основні компоненти ефективної практики спільного викладання: спільні узгоджені цілі, спільні цінності та переконання, рівноцінність учасників, спільне лідерство,

співпраця. Характеристики співпраці у процесі спільного викладання: особиста взаємодія, позитивна взаємозалежність, міжособистісні навички, моніторинг прогресу, індивідуальна підзвітність. Моделі (консультування, навчання, співпраці) та форми спільного викладання (підтримуюче, паралельне, додаткове, викладання в команді). Умови успішної практики спільного викладання. Рекомендації щодо організації процесу спільного викладання. Переваги практики спільного викладання. Практика спільного викладання.

Тема 2.3. Технологія адаптацій освітнього середовища.

Призначення технології адаптації освітнього середовища. Мета технології адаптації освітнього середовища. Ключові аспекти технології адаптації освітнього середовища. Ефективні принципи створення адаптацій в освітньому процесі. Педагогічні прийоми організації процесу навчання дітей з ООП. Адаптації на рівні матеріалів і ресурсів. Адаптації на рівні методів навчання. Види адаптацій методів навчання. Адаптації на рівні оцінки. Види адаптацій оцінювання.

Тема 2.4. Універсальний дизайн в інклюзивному середовищі. Основні стратегії інклюзивного дизайну.

Концепція інклюзивної освіти. Складові інклюзивного навчання, які формують сучасний освітній простір навчального закладу; ключові аспекти інклюзивного навчання; існуючі сучасні бар'єри щодо осіб з особливими потребами; причини та передумови становлення концепції універсального дизайну та роль даної концепції в життєдіяльності осіб з інвалідністю. Ознаки сучасного освітнього простору; умови створення та мета успішного інклюзивного середовища; ознаки доступності навчального закладу, ключові категорії доступності навчального середовища на уроці; на якому рівні можливий універсальний дизайн в інклюзивному середовищі; нові Державні будівельні норми доступності інклюзивного середовища. Чотири підходи до змін типової освітньої програми в інклюзивному класі. Стратегії універсального дизайну в інклюзивному середовищі: метод взаємодії мультидисциплінарної команди спеціалістів, метод прямих інструкцій, поведінковий методом, метод інтерактивної взаємодії (взаємонавчання), спільне навчання різних дітей та інші приклади інноваційних стратегій універсального дизайну в інклюзивному середовищі.

Тема 2.5. Універсальний дизайн в навчальній діяльності.

Поняття, принципи та завдання УДН. Індивідуальний підхід до процесу навчання. Вибір стратегій навчання згідно УД. Організація роботи в класі відповідно до потреб здобувачів освіти, врахування індивідуальних здібностей, інтересів, потреб та зацікавлень здобувачів освіти. Забезпечення розумними пристосуваннями всіх дітей закладу освіти. Принципи універсального дизайну в навчанні: варіативність способів подання

навчального матеріалу, диференційованість способів самовираження, варіативність способів залучення до навчальної діяльності. Правила дотримання принципів УДН в практичній діяльності. П'ять ключових категорій доступності навчального середовища на уроці: фізичне середовище, навчальний матеріал, освітні ресурси, методи та прийоми навчання, очікувані результати навчання.

Тема 2.6. Партнерська взаємодія в системі інклюзивної освіти.

Актуальність стратегії партнерської взаємодії в системі інклюзивної освіти. Командний підхід в роботі практичного психолога інклюзивного закладу освіти. Партнерська взаємодія в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Застосування 3D-формули партнерської взаємодії в командній роботі всіх учасників освітнього процесу інклюзивної форми навчання.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Аналіз Професійного стандарту вчителя закладу ЗСО від 29.08.2024р. щодо розвитку інклюзивної компетентності в ЗЗСО.
2. Обговорення поняття «сучасного інклюзивного освітнього середовища» в закладі освіти з врахуванням умов військового часу.
3. Практичні кроки організації та впровадження інклюзивного навчання дітей з ООП.
4. Обговорення компонентів інклюзивної компетентності педагогічного працівника ЗЗСО профілю європейського зразка.
5. Розробка моделі готовності педагогічного працівника до роботи в інклюзивному класі на основі підбору сутностей компонентів інклюзивної компетентності.
6. Кейс «Піраміда Франкліна» пропонує слухачам скласти план на тиждень, місяць, рік, тобто згідно Піраміди Франкліна, враховуючи свої першочергові цілі в житті.
7. Практичний кейс «Стадії розвитку команди за Брюсом Такеменом». Слухачі розробляють рекомендації керівнику ЗЗСО та педагогічним працівникам на кожній стадії розвитку команди.
8. Моделювання ситуації з практичної діяльності за формулою 3D-партнерської взаємодії.
9. Вправа «Співпраця». Переглядаємо ролик «Пекло і Рай». Слухачі мають визначити умови успішної співпраці та роботи в команді.
10. Кейс «Формули педагогіки толерантності» Ш. Амонашвілі.
11. Аналіз «Кодексу етики міжкультурного спілкування» за К. Сітараном та Р. Колделлом.
12. Кейс «Шість напрямів безбар'єрності». Викладач запрошує слухачів до зворотнього зв'язку розібратись у сутностях кожного напрямку

безбар'єрності та навести приклади реалізації напрямів в Україні, робить узагальнення почутого.

13. Кейс “Мандрівка Довідником безбар'єрності”. Розглядаємо кожен розділ з наведеними прикладами безбар'єрної мови, заміни термінології, ефемізмами та маскувальними словами.

14. Вправа-тест на перевірку власної толерантності та коректності, який проходимо разом, ставимо цифру вибраної відповіді у чаті, аналізуємо усі варіанти відповідей, практикуючи правила безбар'єрної мови та комунікації.

15. Вправа «Визначте домінуючий стиль навчання дитини». Слухачам пропонують ситуації з професійної діяльності, зокрема спосіб викладання вчителем уроку. Завдання – визначити домінуючий стиль навчання здобувачів освіти.

16. «Три способи вираження». Запропонуйте у чаті 3 варіанти вираження здобувачем освіти своїх знань під час ваших уроків.

17. Вправа. Підберіть та озвучте приклади до кожної категорії доступності навчального середовища на уроці.

18. Кейс «Моя універсальна модель навчання». Створіть свою універсальну модель навчання, з врахуванням складових елементів та принципів універсального дизайну та презентуйте її.

18. Розробити різні способи адаптації освітнього середовища з практичної діяльності в інклюзивному класі (на рівні матеріалів і ресурсів, на рівні методів навчання, на рівні оцінки).

19. Визначення компонентної структури толерантної особистості.

20. Вправа “Фрагмент уроку”. Завдання: створіть фрагмент уроку на задану тему та продемонструйте 1 із 4 форм спільного викладання. Слухачі поділяються на 4 групи і створюють фрагмент, виділяють роль вчителя та асистента під час уроку.

21. Вправа «Існуючі бар'єри». Слухачам пропонують завдання: навести приклади до фізичних, інформаційних, інституційних, ментальних бар'єрів.

22. Вправа «Спільне й відмінне» у термінології: інклюзивний дизайн, доступний дизайн, спеціальний дизайн, універсальний дизайн, розумне пристосування, адаптація.

23. Розробка індивідуальних стратегій підтримки дитини, відповідно до нозологій.

24. Створення адаптованих навчальних завдань, відповідно до рівня підтримки дитини з ООП.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Довідник безбар'єрності. URL: <https://bf.in.ua>.
2. Методичні рекомендації щодо створення ресурсних кімнат у закладах загальної середньої освіти: Лист МОН від 27.09.2022р. №4/2703-22.
3. Про архітектурну діяльність: Закон України від 13.12.2022р. № 2849-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1999. № 31. ст. 246.
4. Про будівельні норми: Закон України від 12.05.2022р. № 2254-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2010. № 5. ст.41.
5. Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019р. № 530 від 15 вересня 2021 р. № 957: постанова від 26 квітня 2022 р. №483.
6. Про внесення змін до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.05.2025 № 787. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-vnesennia-zmin-do-prymirnoho-polozhennia-pro-komandu-psykholohopedahohichnoho-suprovodu-dytyny-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy-v-zakladi-zahalnoi-serednoi-ta-doshkilnoi-osvity>.
7. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2020 №898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartivpovnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> .
8. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
9. Про затвердження критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» (для 8-11 класів, окрім пілотів): наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13.04.2011р. № 329.
10. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021р. №813.
11. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: постанова КМУ від 15 вересня 2021р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>.
12. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Nakaz_MON_1225.pdf. Дата звернення: 12.03.2026.

13. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання: наказ Міністерства освіти і науки України від 02.08.2024р. №1093.
14. Про затвердження Типової освітньої програми для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти: наказ МОН від 18.03.2026р. №467.
15. Про затвердження типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти: наказ МОН від 12.10.2022 № 904. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87557/.
16. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в ЗЗСО до вимог Концепції «Нова українська школа»: наказ МОН від 18 жовтня 2019 року №1310.
17. Про методичні рекомендації для фахівців ІРЦ та педагогічних працівників ЗЗСО щодо встановлення категорій (типів) особливих освітніх потреб (труднощів) та визначення рівня підтримки в освітньому процесі: лист МОН від 29.12.2021р.
18. Про методичні рекомендації: Безпечне освітнє середовище: надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації: Лист МОН України від 03.08.2023р. № 1/11479-23.
19. Про освіту: Закон України від 5. 09.2017 р. №2145-VIII. *Голос України*. 2017.27 верес. (№178-179). С.10-22.
20. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
21. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: постанова Кабінету Міністрів України від від 14.12.2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.
22. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021р. №366-р. 14. Про схвалення рекомендацій щодо викладання інформації суб'єктами владних повноважень у форматах, що забезпечують доступність її сприйняття: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2023р. №1046-р.
23. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.06.2024р. № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>.
24. Щодо забезпечення доступності закладів освіти для осіб з особливими освітніми потребами: Лист МОН України від 05.04.2019р. № 1/9-223.

Основна література

1. Азін В. О., Грибальський Я. В., Байда Л. Ю., Красюкова-Еннс О. В. Доступність та універсальний дизайн: навч.-метод. посібн. Київ. 2013. 128с.
2. Виртосу І. Універсальний дизайн: практичні поради для кожного. К: СГОЛЗІК, 2019. 39 с.
3. Впроваджуємо інклюзію в закладі освіти. Державна служба якості освіти України. Canada. 85с.
4. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: Навчально-методичний посібник / Кол. упорядників: Патрикеева О. О., Софій Н. З., Луценко І. В., Василяшко І. П. Під заг. ред. Шинкаренко В. І., К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2011. 96 с.
5. Інклюзивне навчання в закладах ЗЗСО: навч. - метод. посібник для тренерів / [Н. Софій, Ю.Найда, В. Маланчій, О. Семко та ін.]. К.: 2018. 150с.
6. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 160с. (Інклюзивна освіта).
7. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами/методичні рекомендації / укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ, УІРО, 2024, 40 с.
8. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. Київ: ТОВ Україна, 2019. 300с.
9. Софій Н.З. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали / Н.З. Софій. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 70с.
10. Сходінки інклюзії: наук.-практ. посібник для педагогів, студентів та батьків / [О.А. Тельна, В.О. Маланчій, Н.О. Дацьо, С.М. Сидорів, О.Д. Селепій, Н.В. Весніна, Н.П. Приймак, Л.М. Сидорів]; за ред. С.М. Сидоріва. Івано-Франківськ, 2019. 155с.
11. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному навчальному закладі»: навчальний курс та методичний посібник / за загальною редакцією Колупаєвої А.А. Київ : Видавнича група «А.С.К.», 2012. 124 с.
12. Удич З. І. Модель фахової підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного класу. Освітній егоцентризм Георгія Філіпчука : зб. наукових праць / упоряд.: Н. Ничкало, О. Боровік. Київ : А. М. Богданова, 2016. С. 416–417.
13. Універсальний дизайн в медичних закладах: метод. посібн. /Автори-упорядн.: Л.Байда, О. Іванова / за заг. ред. О. Іванова; ПРООН в Україні, Спільна Програма «Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні». К.: Ваіте, 2019. 56с.
14. Універсальний дизайн в освіті: посібник / Під заг. ред. Софій Н.З., К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2015.76с.

15. Фіголь Н. А. Інклюзивна компетентність педагога: теоретичний аспект. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи : зб. наук. праць / Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 77. С. 199–202.

16. Школа для кожного: посібник / Упорядник: Байда Л. Ю. К., 2015. 60с.

Додаткова література

1. Бирко Н.М. Підготовка майбутніх учителів до формування толерантності учнів початкової школи: дис.... кандидата педагогічних наук: 13.00.04. Житомир, 2014. 263с.

2. Бирко Н.М. Педагогічна майстерня формування толерантності сучасного громадянина. Методичний посібник. Хмельницький: ХГПА, 2013. 184с.

3. Бирко Н.М. Універсальний дизайн для всіх і кожного: універсальний навчально-методичний посібник. Хмельницький, 2024. 82с.

4. Бирко Н.М. Школа партнерства: 3D-формула партнерської взаємодії: навч.-метод. посіб. Хмельницький : ХОШПО, 2020.137с.

5. Матеріали експерименту всеукраїнського рівня «Науково-методичне забезпечення реалізації авторської моделі «Школа толерантності»/ уклад. Н.М. Бирко. Хмельницький: ХОШПО, 2026. 60с.